

Izložba “Iliri iz Slavonije”: književnost u doba Hrvatskoga narodnog preporoda

Mokriš Marendić, Svjetlana; Petković, Siniša

Source / Izvornik: **HKD Novosti, 2009, 1 - 2**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:206:508670>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-28**

Repository / Repozitorij:

[RGISKO - Repository of the City and University Library Osijek](#)

Izložba "Iliri iz Slavonije": književnost u doba Hrvatskoga narodnog preporoda

Izložba "Iliri iz Slavonije": književnost u doba Hrvatskoga narodnog preporoda treća je izložba u ciklusu 6x10=60 : povijest književnosti Osijeka i Slavonije u 6(0) slika, tematski posvećenom razvoju pismenosti i književnom stvaralaštvu u Osijeku i Slavoniji od početaka do suvremenosti, a kojim Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek obilježava 60. obljetnicu svoga osnutka. Izložba obuhvaća razdoblje od godine 1809. kada je Osijek svečano proglašen slobodnim i kraljevskim gradom i kada je počelo novo razdoblje njegova razvitka pa sve do 80-ih godina 19. stoljeća.

To je razdoblje koje u Slavoniji politički obilježava sukob mađarskih i narodnih, hrvatskih opcija jer se već krajem 18. stoljeća Hrvatska počinje smatrati tek proširenim dijelom Ugarske i sve se učestalije počinje preispitivati slavonsko pitanje, pri čemu se ističe kako bi Osijek trebao postati centar Slavonije, što do tada nije bio. Sredina 19. stoljeća doba je bržeg razvoja Osijeka, osobito Gornjeg grada. Nijemci imaju ekonomsku premoć u gradu, a ilirska ideja se razvija među onima koji su ekonomski i brojno bili najslabiji: inteligencijom, profesorima, đacima, literatima, pisarima, odvjetnicima, duhovnicima i nižem činovničkom staležu, među kojima su se isticali: Mato Topalović, Juraj Tordinac, Adam Lukić, Mojsije Georgijević i drugi.

U tom se razdoblju u Slavoniji i Osijeku razvija prostor pučkog čitateljstva, povećava broj škola i učilišta, a osječka Divaltova galaksija dobiva i prateće tiskare u drugim slavonskim gradovima. Razdoblje je to kada slavonski autori surađuju u romantičarskim publikacijama iliraca, kada se pojavljuju i prvi slavonski književni časopisi. Slijedeći uzor Zagrebačke ilirske čitaonice, u slavonskim gradovima Dakovu, Požegi, Slavanskom Brodu osnivaju se ilirske čitaonice kao najprikladnije sredstvo ostvarivanja kulturnih, edukacijskih i općih političkih ideja iliraca. Početkom revolucionarnih zbivanja 1848. godine prestaje ili zamire rad gotovo svih slavonskih „ilirskih“ čitaonica, pa tako i Čitaonice osičke. Među piscima toga razdoblja osobito se ističu strastveni ilirac Mato Topalović, Juraj Tordinc i na zamaku ilirizma Luka Botić.

Mato Topalović javio se u književnosti 1835. godine Pismom iz Beča u Danici zalažući se za jedinstveni pravopis. Skupivši narodne pjesme po terenu, objavio ih je 1842. u zbirci pod nazivom Tamburaš ilirski, također u Osijeku, gdje u predgovoru žigoše žalosno hrvatsko stanje – odnarođivanje i ističe potrebu za jačim hrvatskim školstvom na narodnom jeziku. U Osijeku je pokušao pokrenuti književni almanah Jeka od Osijeka, a zanesen ilirskom idejom, surađivao je i u tada popularnim srpskim časopisima.

Juraj Tordinac rodio se u Dakovu 1813. godine, po Slavoniji je službovao kao kapelan, a od 1850. postaje prvim Strossmayerovim tajnikom. Aktivno je sudjelovao u ilirskom pokretu i poznat je kao pjesnik. Suradivao je u Danici, gdje je od 1835. do 1842. objavio petnaestak pjesama, a potom se javlja rijetko, uglavnom prigodno. Godine 1835. oglašava se kao „Ilir iz Slavonije“ pjesmom Slavonija sestram, gdje domoljubno zanesen osmercima poziva na okupljanje hrvatskih krajeva oko Zagreba.

Luka Botić, rodom iz Splita, najznačajniji je pjesnik hrvatske književnosti koji je živio i stvarao u Dakovu. Taj kasni ilirac proživljavao je mnoge neugodne trenutke zbog neposlušna, rodoljublja i slobodarskih ideja. Radio je u Gajevoj tiskari, a godine 1861. izabran je ispred đakovačkog kotara u Sabor. Svoja najznačajnija djela spjev Bijedna Mara i Petar Bačić napisao je pod izravnim jakim usmeno-narodnim utjecajem epskih pjesama i priča. Iako je pisao epskim desetercem, on ga je lirski oplemenio.

Među ostalim slavonskim ilircima svakako treba istaknuti Antuna Mihalića, Mijata Stojanovića, Stjepana Marjanovića te Josipa Freudenreicha. Za svoj rad slavonski ilirci najznačajniju su potporu dobivali od biskupa Josipa Jurja Strossmayera, dobročinitelja i mecena koji se iz malog Dakova borio za hrvatskog čovjeka i za europske vidike.

S. Mokriš Marendić
marendic@gskos.hr
S. Petković
spetkovic@gskos.hr